

Er gebeurt heel wat in de Japanse theaters de dag van vandaag. Er heerst zoals men het in het Engels en ook in het Japans zegt, een theater'boom'. Het hele jaar door kan men een grote variëteit aan voorstellingen bijwonen. Theater-en dansfestivals rijzen als paddestoelen uit de grond. De laatste jaren vormen kwantitatief een absolute recordperiode. Alleen al in Tokio, het Japanse theatermekka, lopen er maandelijks meer dan 200 produkties. Hat Japanse theater anno 1989 heb ik noodgedwongen tot vier grote categoriën herleid. Deze zijn: het traditionele theater, het Shingeki, het commerciële theater en het onafhankelijke experimentele theater. Deze laatste groep vertegenwoordigt de grootste plaats binnen het huidige Japanse theaterlandschap.

Traditie

Het traditionele theater - No, Kyogen en Kabuki - is vaak het synoniem voor het Japanse theater in het westen. De laatste 10 tot 15 jaar trokken diverse groepen naar het buitenland. In Tokio organiseert men regelmatig No en Kabuki workshops voor buitenlanders. Het Kabukitheater in Higashi-Ginza, Tokio, heeft een engelstalige earphone-guide.

Het is moeilijk voor een buitenstaander de traditionele vormen ten volle te appreciëren. Ik herinner me mijn eerste No-ervaring, 6 jaar geleden in België. Na een half uur was mijn nieuwsgierigheid bevredigd. Het einde liet lang op zich wachten. Een groot percentage van de Japanners ervaren het op dezelfde manier. Het is zoals opera in België: men kent de bekendste stukken, maar men heeft het nog nooit in levende lijve gezien. Je kan leren ervan te genieten.

Een half jaar had ik me intensief bezig gehouden met experimenteel theater en ik was dringend aan verandering toe. Toevallig las ik dat Kanami's No-stuk *Aoi no Ue* op het programma stond. Ik kende het stuk alleen in de moderne No-versie van Yukio Mishima. Zo trok ik op een winterse zondagnamiddag vol verwachting naar het No-theater. Er was veel volk, hoofdzakelijk op z'n zondags uitgedoste oudere heren en dames. Aan de ingang verkocht men de 'partituren' van de verschillende No-stukken. De voorstelling was een herademing. Ik was vergeten hoe mooi No was. Ik ben niet voor de volledige sessie gebleven. No en Kabuki voorstellingen duren

een halve dag en het is niet de bedoeling dat je van begin tot einde op je stoel blijft zitten. Tussendoor kan je iets eten in het restaurant van het theater of je kan slechts één stuk van het hele programma bekijken.

Interessant is dat moderne theatermakers en dansers elementen uit het traditionele theater gebruiken. Aan de andere kant is er ook een moderne Kabuki-versie: het super-Kabuki. Er is zelfs een engelstalige Kyogen-groep, opgericht door buitenlandse Tokioërs. Donald Richie, ondermeer bekend om zijn boeken over Japanse film, woont

Kabuki (Ichikawa Danjuro XII)

in Tokio en schreef dit jaar 3 nieuwe Kyogen stukken. Het vergt een kleine aanpassing van de toeschouwer. De voorstelling die ik bijwoonde, was heel grappig. Het geeft de sfeer weer van het huidige theater in Japan. Alles kan en mag. Het is een grote mengeling van Japanse en westerse stijlen.

Shingeki

Het Shingeki, letterlijk vertaald 'het nieuwe theater', was in oorsprong een imitatie van het Europese realistische theater. Ondertussen is het al niet meer zo nieuw. Het genre bestaat al bijna 100 jaar. Er zijn een 40-tal Shingeki gezelschappen. De belangrijkste zijn: Bungakuza (het literaire theater), Haiyuza (het akteurstheater) en Mingei (het volkstheater). Shingeki-acteurs krijgen een opleiding zoals in het Westen. Verschillend met het Westen is dat de gezelschappen zelf opleiding geven. Dit is een constante binnen het Japanse theater.

Shingeki brengt zowel vertalingen van westerse stukken als werken van eigen bodem. In de Haiyuza zag ik *Les Femmes Savantes* van Molière, compleet met witte krulpruiken op het hoofd en molières aan de voeten. In het Bungakuza zag ik drie korte stukken van Betsuyaku Minoru. Betsuyaku is een bekend hedendaags toneelschrijver. In de jaren '60 stichtte hij samen met Suzuki Tadashi de groep Waseda Shogekijo. In 1969 begon hij voor zichzelf te werken. Betsuyaku schrijft absurd theater. Bij Senda Akihiko, een bekend theatercriticus, vond ik de verwoording voor mijn gevoelens tijdens de voorstelling: "*Betsuyaku* schrijft in alledaagse idiomem. Zijn taal is echter in zo'n extreme mate precies dat het stuk een metafysische draagkracht krijgt."

Commercie

Het commerciële theater is de benaming voor theater dat op grote schaal wordt geproduceerd door maatschappijen als Toho en Shochiku. Het bestaat vooral uit groots opgezette musicals, zoals *Cats* of *Les Misérables* en spektakeltheater, zoals dat van Ninagawa Yukio. Ninagawa begon in de jaren '60 als theatermaker in de Shogekijo (cfr. onafhankelijk experimenteel theater). Midden jaren '70 is hij overgeschakeld naar de commerciële sector. Hierdoor kreeg hij financieel meer mogelijkheden. Hij heeft zowel in Japan als in het buitenland naam gemaakt als experimenteel spektakelmaker. Hij werkt met Shingeki-acteurs en hij gebruikt stukken van hedendaagse Japanse schrijvers, vaak bewerkingen van oude Japanse en westerse stukken.

Eén van de oudste en bekendste groepen in de commerciële sector is de Takarazuka, een revue-groep met enkel vrouwen. Om het gebruik van een nieuwe spoorwegmaatschappij te promoten, in 1910, vatte de president van de firma, Kobayashi Ichizo, de idee op vlakbij Osaka een kuuroord te bouwen. Naast Japanse baden bouwde men ook een groot, modern westers gebouw met een overdekt zwembad: de Paradise Pool. Zonder succes echter. Kobayashi vond de oplossing: het zwembad werd omgebouwd tot een theater. Een groep mooie jonge meisjes werd aangeworven en vormde een zangkoor. In 1913 kreeg het de naam Takarazuka. Nu telt het vier verschillende groepen, allen gevestigd in Osaka.